

УДК 657.6

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.79-69>**Москаль Н.В.**

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8761-2426>

Кріль А.Ю.

аспірант
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8492-5925>

Moskal Nataliia

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing
Ivan Franko National University of Lviv

Krill Andrii

Postgraduate Student
Lviv Polytechnic National University

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА: ОБЛІКОВИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТИ

FORMATION OF THE OBJECTIVES OF AN ENTERPRISE'S INTERNAL CONTROL SYSTEM: ACCOUNTING AND TAX ASPECTS

Система внутрішнього контролю розглядається як стратегічний механізм управління, ефективність якого залежить від ієрархії цілей та впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Обліковий аспект спрямований на забезпечення достовірності інформації, а податковий – на дотримання податкової дисципліни та оптимізацію податкового навантаження. Запропоновано механізми гармонізації цих аспектів у єдиній системі та розроблено модель їх взаємозв'язку з відповідними інструментами цифрового контролю. В умовах цифрової трансформації формування цілей внутрішнього контролю має ґрунтуватися на принципах стратегічної орієнтованості, ризик-орієнтованого підходу, інтегрованості та адаптивності. Запропоновано систему критеріїв оцінки ефективності внутрішнього контролю з кількісними та якісними індикаторами.

Ключові слова: внутрішній контроль, цілі системи внутрішнього контролю, обліковий аспект, податковий аспект, інтеграція, діджиталізація, ризик-орієнтований підхід, економічна безпека, ефективність контролю.

This article examines the theoretical and methodological foundations for forming the objectives of an enterprise's internal control system by integrating accounting and tax aspects. The relevance of this research stems from the need to ensure economic security and effective business operations amid dynamic changes in the business environment and growing regulatory requirements. The internal control system is evolving from a verification tool into a strategic management mechanism embedded across all levels of an enterprise's management structure. The effectiveness of control depends on the clear establishment of a hierarchy of objectives at the strategic, tactical, and operational levels. Both external factors (regulatory framework, accounting standards, market conditions) and internal factors (organizational structure, information systems, corporate culture) influence the formation of these objectives. The study substantiates that the accounting aspect of internal control aims to ensure the reliability and quality of accounting information, while the tax aspect focuses on maintaining tax discipline and optimizing the tax burden within legal boundaries. A significant scientific contribution of this work is the proposed mechanism for harmonizing these aspects within a single integrated system. The author develops a structured model of their interrelation across various management levels, with corresponding integration mechanisms and digital control tools. Special attention is given to the digital transformation of control processes, which necessitates the formulation of internal control objectives based on principles of strategic orientation, risk-based approach, integration, and adaptability. This approach transforms internal control from a verification function into a comprehensive strategic management tool. The article also proposes a system of criteria for evaluating internal control effectiveness, including both quantitative and qualitative indicators of control procedure performance. The research findings have practical value for enterprises across various industries, contributing to the improvement of internal control methodologies in response to the modern challenges of the digital economy and the constantly changing regulatory environment.

Keywords: internal control, objectives of the internal control system, accounting dimension, tax dimension, integration, digital transformation, risk-based approach, economic security, control effectiveness.

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах конкуренції та динамічних змін регуляторного середовища ефективність функціонування підприємств значною мірою залежить від дієвості систем внутрішнього контролю. Особливої актуальності це питання набуває в контексті забезпечення належного рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання, що функціонують в умовах невизначеності та підвищених ризиків.

Система внутрішнього контролю є багатофункційним інструментом управління, що спрямований на досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства. Вона забезпечує реалізацію низки важливих завдань, серед яких: захист активів, забезпечення достовірності облікової та звітної інформації, дотримання нормативно-правових вимог, підвищення ефективності бізнес-процесів. Водночас, у процесі формування цілей системи внутрішнього контролю виникають суттєві проблеми, пов'язані з необхідністю гармонізації управлінських, облікових та податкових аспектів діяльності підприємства.

Діджиталізація бізнес-процесів одночасно розширює можливості контрольних систем та посилює вимоги до їх ефективності, що вимагає перегляду традиційних підходів до формування цілей внутрішнього контролю.

Податкове законодавство України, що характеризується частими змінами та неоднозначністю трактування окремих положень, створює додаткові ризики для суб'єктів господарювання та вимагає адаптивності системи внутрішнього контролю, її здатності гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища при збереженні інтегрованості та цілісності.

Сучасні дослідження свідчать про наявність прямого взаємозв'язку між якістю системи внутрішнього контролю та рівнем економічної безпеки підприємства. Системно організований внутрішній контроль, побудований з урахуванням облікових та податкових аспектів діяльності, дозволяє суттєво знизити ризики податкових правопорушень, забезпечити достовірність фінансової звітності та оптимізувати податкове навантаження у правовому полі.

Однак, незважаючи на значний практичний запит на формування ефективної системи внутрішнього контролю, що інтегрує облікові та податкові аспекти діяльності підприємства, методологічне забезпечення цього процесу залишається недостатньо розробленим. Існуючі наукові підходи часто розглядають облікові та податкові аспекти внутрішнього контролю відокремлено, без належного врахування їх взаємозв'язку та взаємовпливу, що суттєво знижує практичну цінність таких досліджень.

Вирішення окресленої проблеми має важливе науково-теоретичне значення, оскільки дозволяє розширити методологічний інструментарій управління підприємством через інтеграцію контрольних функцій у єдину систему, що забезпечує досягнення стратегічних цілей. Водночас, це завдання має суттєву практичну значущість, оскільки спрямоване на підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, зміцнення їх конкурентних позицій та забезпечення сталого розвитку в умовах динамічного бізнес-середовища.

Отже, проблема формування цілей системи внутрішнього контролю підприємства з урахуванням облікових та податкових аспектів потребує комплексного

дослідження, що дозволить розробити цілісну концепцію інтегрованого контролю, адаптовану до сучасних викликів та вимог цифрової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування цілей системи внутрішнього контролю підприємства у розрізі облікового та податкового аспектів є актуальним предметом наукових досліджень останніх років. Суттєві трансформації бізнес-середовища, посилення регуляторних вимог та діджиталізація економічних процесів зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до організації внутрішнього контролю.

Вітчизняні науковці розглядають внутрішній контроль як важливий інструмент забезпечення достовірності облікової інформації, зниження податкових ризиків та підвищення економічної безпеки підприємства. Зокрема, В. Онищенко та В. Марінова визначають внутрішній контроль як фактор ефективності інформаційної системи бухгалтерського обліку [1], а О. Довжик підкреслює його роль у забезпеченні якості облікової інформації [2]. Теоретичні засади організації внутрішнього контролю викладено у працях Ю. Ключ і А. Іжболдіної, які пропонують системний підхід до формування контрольного середовища [3].

Проблеми практичної реалізації контролю в умовах змінного податкового середовища аналізуються у дослідженнях Р. Савченка, Н. Савченко та І. Дем'янюк [4]. А. Сакун акцентує увагу на ролі контролю в інформаційному забезпеченні управлінських потреб [5], а Я. Мулик розглядає методичні та організаційні аспекти побудови системи внутрішнього контролю [6]. О. Кудріна та В. Божкова досліджують формування внутрішнього інтегрованого контролю при управлінні ризиками, включно з податковими [7]. Ризики неефективності внутрішнього контролю як загрозу для облікової і податкової достовірності висвітлюють О. Шерстюк та О. Волошина [8]. Практичні підходи до організації контролю та аудиту узагальнено у посібнику Т. Каменської та О. Редько [9].

Серед зарубіжних дослідників варто виділити праці Л. Сойєра (L. Sawyer), Г.М. Меллера (H.M. Moeller), Д. Резає (J. Rezaee), які розглядають внутрішній контроль як ключовий елемент системи корпоративного управління, управління ризиками та забезпечення достовірності фінансової звітності. Їхні підходи базуються на концепції COSO, що широко застосовується в міжнародній практиці.

Незважаючи на значний науковий доробок у сфері внутрішнього контролю, залишаються недостатньо дослідженими питання гармонізації облікових та податкових аспектів при формуванні цілей системи внутрішнього контролю. Зокрема, потребують подальшого вивчення:

1. Методичні підходи до інтеграції облікових та податкових цілей у єдиній системі внутрішнього контролю підприємства.
2. Ідентифікація та оцінка ризиків у контексті податкового та облікового аспектів діяльності підприємства як основа для визначення цілей системи внутрішнього контролю.
3. Критерії ефективності системи внутрішнього контролю з позиції забезпечення достовірності облікової інформації та оптимізації податкового навантаження.

4. Стратегічні та тактичні цілі внутрішнього контролю в умовах нестабільності податкового законодавства.

Таким чином, існує об'єктивна необхідність комплексного дослідження проблеми формування цілей системи внутрішнього контролю підприємства з урахуванням облікового та податкового аспектів, що дозволить розробити цілісний науково-методичний підхід до організації ефективного внутрішнього контролю в сучасних умовах господарювання.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні процесу формування цілей системи внутрішнього контролю підприємства з урахуванням інтеграції облікового та податкового аспектів в умовах сучасних економічних трансформацій.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: дослідити теоретичні засади формування цілей системи внутрішнього контролю та визначити їх ієрархічну структуру в контексті забезпечення стратегічного розвитку підприємства; систематизувати фактори впливу на процес формування цілей системи внутрішнього контролю; запропонувати механізми гармонізації облікових та податкових аспектів цілей в єдиній інтегрованій системі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внутрішній контроль у сучасних умовах розглядається як невід'ємна частина системи управління підприємством, що забезпечує реалізацію його стратегічних цілей через запобігання ризикам, підвищення надійності інформаційних потоків та забезпечення відповідності діяльності нормативним вимогам. Він інтегрується в усі рівні управлінської структури та охоплює як фінансові, так і нефінансові аспекти функціонування підприємства.

У науковій літературі внутрішній контроль трактується не лише як технічна функція перевірки, але як інструмент стратегічного менеджменту, що впливає на прийняття рішень, ефективність бізнес-процесів та рівень економічної безпеки підприємства [1]. Згідно з сучасними підходами, контрольна функція повинна бути не зовнішньою по відношенню до управлінської системи, а органічною її складовою, що дозволяє виявляти проблеми до того, як вони призведуть до негативних наслідків.

Інтеграція контролю з управлінськими процесами передбачає його поєднання з плануванням, моніторингом, аналізом і регулюванням. У цьому контексті важливим є розвиток концепції інтегрованого внутрішнього контролю, що враховує специфіку підприємства, рівень ризику та зовнішнє середовище його функціонування [7].

Цілі системи внутрішнього контролю мають багаторівневу структуру, що відображає стратегічні орієнтири розвитку підприємства та його поточні управлінські завдання. Ієрархія цілей формується за принципом від загального до конкретного: від стратегічних цілей – таких як забезпечення довгострокової фінансової стабільності та конкурентоспроможності – до тактичних і операційних, спрямованих на реалізацію конкретних управлінських рішень.

На верхньому рівні ієрархії перебувають цілі, пов'язані із захистом активів, забезпеченням достовірності фінансової звітності, дотриманням законодав-

чих вимог та оптимізацією податкового навантаження. Тактичний рівень охоплює контроль за правильністю ведення обліку, своєчасністю подання звітності, виявленням і реагуванням на податкові ризики. Операційний рівень включає щоденне виконання контрольних процедур: перевірку первинних документів, аналіз внутрішніх операцій, моніторинг дотримання політик і процедур.

Створення чіткої ієрархії цілей дозволяє побудувати ефективну систему контролю, в якій усі елементи працюють узгоджено, забезпечуючи як відповідність зовнішнім вимогам, так і досягнення внутрішніх цілей управління.

Формування цілей системи внутрішнього контролю зумовлене сукупністю зовнішніх та внутрішніх факторів, які визначають зміст, обсяг і пріоритетність контрольних процедур.

Зовнішні фактори. Насамперед, це нормативно-правове регулювання, зокрема податкове законодавство, яке безпосередньо впливає на зміст контрольних заходів. Його нестабільність і часті зміни створюють високий рівень регуляторного ризику, що змушує підприємства постійно адаптувати свої контрольні системи [4]. Важливим чинником є також стандартизація обліку й аудиту, яка вимагає відповідності внутрішнього контролю загальноприйнятим принципам та підходам. Крім того, ринкове середовище, що включає рівень конкуренції, економічну динаміку та зміну клієнтських очікувань, формує запит на гнучкий і адаптивний контроль.

Внутрішні фактори. Визначальне значення мають організаційна структура підприємства, рівень централізації управлінських функцій, розподіл відповідальності. Інформаційні системи – ще один критичний чинник, адже саме на них сьогодні опирається реалізація більшості контрольних процедур. Корпоративна культура, зокрема ставлення до прозорості, відповідальності та етичності в управлінні, також впливає на ефективність і спрямованість контрольних заходів [5].

Діджиталізація. Цифрова трансформація бізнес-процесів стала новим викликом і водночас можливістю для розвитку внутрішнього контролю. Автоматизація, штучний інтелект, хмарні технології змінюють формат контрольних процедур, роблячи їх безперервними, реального часу та здатними до самонавчання. У цьому контексті важливо забезпечити інтегрованість контрольних функцій у цифрове середовище, що дає змогу зменшити кількість помилок, оперативно виявляти ризики та підтримувати стратегічні цілі підприємства [2, с. 36].

Формування цілей внутрішнього контролю в обліковому аспекті ґрунтується на забезпеченні достовірності, повноти, своєчасності та відповідності облікової інформації внутрішнім політикам підприємства та зовнішнім нормативним вимогам. Саме якість облікової системи визначає здатність управлінського персоналу приймати обґрунтовані рішення та контролювати економічну безпеку підприємства.

Методологічні підходи до інтеграції контрольних функцій в обліковий процес передбачають включення процедур контролю на всіх етапах облікового циклу: від первинного документування до складання фінансової звітності. У цьому контексті особливе значення мають попередній, поточний і подальший контроль, які

мають бути чітко структурованими та зафіксованими у внутрішніх регламентах підприємства [3, с. 118]. Контрольні цілі повинні бути інтегровані з функціональними цілями бухгалтерського обліку, зокрема такими як точність класифікації операцій, обґрунтованість оцінок, послідовність методів обліку.

У наукових дослідженнях наголошується, що контрольна функція повинна бути не зовнішньою по відношенню до облікової системи, а органічно в неї вбудованою. Це забезпечує не лише відповідність даних вимогам законодавства, але й сприяє внутрішній узгодженості фінансової інформації, що є основою для стратегічного аналізу та планування [2, с. 35; 6].

Цифрова трансформація облікових процесів значною мірою змінює підходи до організації контролю. Автоматизація обліку, використання ERP-систем, штучного інтелекту, електронного документообігу та аналітики в реальному часі дозволяє переходити від вибіркового до суцільного контролю, зменшувати часові затрати на рутинні операції та підвищувати точність контролю [5, с. 107]. Водночас це вимагає оновлення методології внутрішнього контролю – з урахуванням нових джерел ризиків, пов'язаних із кібератаками, помилками алгоритмів, відсутністю контролю за автоматичними транзакціями.

У цьому контексті все більшої актуальності набуває застосування підходів, орієнтованих на ризик, – зокрема аналіз типових відхилень, використання індикаторів шахрайства та систем попереджувального контролю. Такі підходи дозволяють не лише виявляти порушення постфактум, але й запобігати їх виникненню [7, с. 86].

Обліковий аспект цілей внутрішнього контролю є ключовим елементом забезпечення надійності управлінських рішень та дотримання законодавчих норм. Його ефективна реалізація потребує гнучких, технологічно підтриманих методик, що поєднують традиційні контрольні принципи із сучасними цифровими інструментами.

Податковий аспект у формуванні цілей системи внутрішнього контролю підприємства має особливе значення в умовах частих змін податкового законодавства, неоднозначності його трактування та високого рівня фіскального тиску. Основна мета податкового контролю в межах внутрішньої системи – забезпечити дотримання податкової дисципліни, мінімізувати ризики податкових правопорушень та оптимізувати податкове навантаження в межах чинного законодавства.

Одним з ключових завдань є ідентифікація податкових ризиків, тобто потенційних ситуацій, які можуть призвести до фінансових втрат через штрафи, пені або репутаційні втрати. У цьому контексті внутрішній контроль повинен включати процедури регулярного аналізу змін податкового законодавства, оцінки впливу цих змін на фінансово-господарську діяльність підприємства, а також механізми попередження порушень [4].

До основних контрольних цілей належать: правильність класифікації господарських операцій з податкової точки зору, своєчасність і повнота подання податкової звітності, достовірність обліку податкових зобов'язань, відповідність застосованих податкових пільг законодавчим вимогам. Ефективна реалізація цих цілей потребує чіткої регламентації процедур податкового обліку, узгодженості між бухгалтерськими та податковими підходами до оцінки та визнання операцій.

Особливого значення набуває формування механізмів автоматизованого контролю за податковими операціями – інтеграція облікових і податкових модулів в єдиній ERP-системі, контроль граничних строків подання звітності, автоматичне формування податкових накладних. У цьому аспекті цифрова трансформація створює нові можливості для зменшення людського чинника та підвищення точності обліку, проте водночас вимагає впровадження захисних механізмів від технічних помилок і шахрайства.

Оптимізація податкового навантаження є стратегічною ціллю системи внутрішнього контролю. Вона полягає не в ухиленні від податків, а у виборі законних механізмів податкового планування, які дозволяють зменшити фіскальне навантаження без порушення законодавства. Такий підхід вимагає залучення висококваліфікованих фахівців та постійного моніторингу судової практики, листів податкових органів і змін нормативної бази.

Таким чином, податковий аспект внутрішнього контролю має подвійний характер: з одного боку, це інструмент дотримання законодавства, а з іншого – засіб стратегічного управління податковими зобов'язаннями. Його ефективність залежить від інтегрованості в загальну систему контролю, актуальності методик та готовності до адаптації в умовах мінливого податкового середовища.

Інтеграція облікового та податкового аспектів у єдину систему внутрішнього контролю є необхідною умовою ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства в сучасних умовах. У практиці господарювання ці два напрямки контролю часто функціонують відокремлено, що призводить до неузгодженості даних, зниження достовірності звітності та зростання податкових ризиків. Тому інтеграція контрольних функцій на базі єдиної концепції дозволяє досягти цілісності, узгодженості та ефективності внутрішнього контролю.

Гармонізація облікових і податкових цілей передбачає встановлення спільної контрольної логіки, яка охоплює весь цикл обробки інформації – від первинного документування до складання звітності. Це потребує чіткої регламентації взаємодії між бухгалтерською та податковою службами, уніфікації процедур оцінки господарських операцій та застосування єдиних підходів до визнання доходів, витрат, активів і зобов'язань.

Інтеграція має ґрунтуватися на принципах: єдності інформаційної бази, безперервності контролю, відповідальності персоналу та адаптивності системи. Особливо важливим є забезпечення автоматизованої перевірки відповідності облікових і податкових даних, що можливо через впровадження інтегрованих ERP-систем, у яких контрольні точки встановлюються одночасно для облікових і податкових операцій.

Узгодженість облікових і податкових аспектів сприяє формуванню єдиної політики управління ризиками та звітності, що відповідає як внутрішнім цілям підприємства, так і зовнішнім вимогам регуляторів. Це особливо актуально в умовах цифровізації, коли швидкість обробки інформації зростає, а ризик помилок або шахрайства потребує нових інструментів моніторингу [7, с. 88].

Таким чином, інтеграція облікових і податкових цілей у межах системи внутрішнього контролю ство-

рює основу для формування прозорої, ефективної та стратегічно орієнтованої системи управління. Це дозволяє підприємству не лише відповідати чинним вимогам, а й активно адаптуватися до змін середовища, знижуючи ризики та підвищуючи економічну стійкість. Для наочного представлення інтеграції облікових та податкових аспектів у системі внутрішнього контролю підприємства розроблено структуровану модель їх взаємозв'язку на різних рівнях ієрархії управління з відповідними механізмами інтеграції та цифровими інструментами контролю (табл. 1).

Розвиток цифрової економіки зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до організації внутрішнього контролю, зокрема – формування його цілей. Зростає обсяг інформації, підвищуються вимоги до швидкості її обробки, а також змінюється характер ризиків, з якими стикається підприємство.

Основою формування цілей контролю, на нашу думку, є принцип стратегічної орієнтованості – тобто визначення контрольних цілей не лише як засобу запобігання помилкам або шахрайству, а як інструменту досягнення стратегічних результатів підприємства. Це означає, що внутрішній контроль має бути тісно пов'язаний із цілями розвитку, цифрової трансформації, інновацій та конкурентоспроможності.

Друга складова – ризик-орієнтований підхід. У цифровому середовищі ризики можуть бути пов'язані з автоматизованими операціями, кібербезпекою, помилками алгоритмів або втручанням у програмне забезпечення. Це вимагає формування цілей контролю на основі попередньої ідентифікації цифрових ризиків, побудови систем індикаторів, моніторингу та реагування в режимі реального часу.

Третій компонент – інтегрованість контрольних цілей у всі бізнес-процеси підприємства. Контроль не повинен бути окремою функцією – він має бути присутнім у кожній точці прийняття рішень: у фінансах, обліку, закупівлях, логістиці, податковому плануванні. Це досягається шляхом використання цифрових платформ і ERP-систем, які дозволяють налаштувати контрольні механізми автоматично і забезпечити їх постійну дію.

Також необхідно забезпечувати гнучкість і адаптивність: можливість оперативного перегляду цілей контролю у відповідь на зміну законодавства, ринку чи внутрішніх процесів.

Отже, формування цілей внутрішнього контролю в умовах цифрової економіки має ґрунтуватися на принципах стратегічності, ризик-орієнтованості, інтегрованості та адаптивності. Такий підхід дозволяє перетворити систему внутрішнього контролю з інструменту контролювання на повноцінний механізм стратегічного управління.

Оцінка ефективності системи внутрішнього контролю є ключовим елементом управління якістю фінансово-господарської діяльності підприємства. Вона дозволяє виявити слабкі місця у функціонуванні контрольних механізмів, забезпечити відповідність цілей системи реальним викликам та адаптувати контроль до змін внутрішнього й зовнішнього середовища.

З позиції облікового аспекту ефективна система внутрішнього контролю повинна забезпечувати достовірність, повноту та своєчасність облікової інформації, її відповідність обраній обліковій політиці та нормативним вимогам. У цьому контексті критеріями ефективності виступають: рівень точності облікових даних, частота та наслідки виявлених помилок, швидкість виявлення порушень, а також обґрунтованість управлінських рішень, прийнятих на основі облікової інформації.

У податковому аспекті ефективність контролю визначається здатністю системи попереджати податкові порушення, забезпечувати правильність формування податкових зобов'язань, своєчасність подання звітності, використання законних інструментів податкової оптимізації. Показниками можуть виступати: кількість виявлених ризикових операцій, зменшення обсягу нарахунків фінансових санкцій під час перевірок, відповідність застосованих податкових пільг чинному законодавству.

Для забезпечення об'єктивної оцінки доцільним є використання індикаторного підходу – визначення набору кількісних і якісних показників, що відображають досягнення ключових цілей. Наприклад, це

Таблиця 1

Інтеграція облікових та податкових аспектів у системі внутрішнього контролю підприємства

Рівень ієрархії цілей	Обліковий аспект	Податковий аспект	Механізми інтеграції	Цифрові інструменти контролю
Стратегічний	Забезпечення достовірності фінансової звітності	Оптимізація податкового навантаження	Єдина облікова політика з урахуванням податкових наслідків	ERP-системи з інтегрованими модулями
Тактичний	Своєчасність та коректність облікових операцій	Дотримання податкової дисципліни	Синхронізація графіків документообігу	Системи автоматизованої перевірки відповідності даних
Операційний	Контроль правильності оформлення первинних документів	Моніторинг податкових ризиків	Стандартизація процедур документування	Автоматизовані контрольні точки та оповіщення
Аналітичний	Аналіз відхилень від запланованих показників	Аналіз ефективності податкових рішень	Інтегровані аналітичні звіти	Системи бізнес-аналітики (BI)
Превентивний	Запобігання помилкам у обліку	Запобігання податковим порушенням	Система внутрішніх стандартів	Автоматичні перевірки на відповідність нормативним вимогам

Джерело: авторська розробка

можуть бути: індекс відповідності звітності, рівень податкового навантаження у порівнянні з галузевими середніми, частка автоматизованих контрольних процедур у загальному обсязі контролю.

Ефективність системи контролю також може оцінюватися за результатами внутрішнього аудиту або зовнішніх перевірок, що дозволяє зіставити заплановані цілі з фактичними результатами діяльності.

Формування цілей системи внутрішнього контролю в умовах цифрової економіки потребує комплексного, поетапного підходу з урахуванням особливостей діяльності конкретного підприємства, рівня технологічного розвитку, організаційної культури та внутрішніх ресурсів.

Висновки. Внутрішній контроль трансформується з інструменту перевірки у стратегічний механізм управління, що інтегрується в усі рівні управлінської структури підприємства. Ефективність системи внутрішнього контролю безпосередньо залежить від чіткості ієрархії цілей, які мають охоплювати стратегічний, тактичний та операційний рівні управління. До ключових зовнішніх факторів формування цілей системи внутрішнього контролю належать нормативно-правове регулювання, стандартизація обліку й аудиту та ринкове середовище. Серед внутрішніх факторів визначальне значення мають організаційна структура підприємства, рівень розвитку інформаційних систем та корпоративна культура.

Необхідною є гармонізація облікових та податкових аспектів при формуванні цілей системи внутрішнього контролю. Обліковий аспект має забезпечувати достовірність, повноту та своєчасність облікової інформації,

а податковий – дотримання податкової дисципліни, мінімізацію ризиків та оптимізацію податкового навантаження в межах законодавства. Інтеграція облікового та податкового аспектів у єдину систему внутрішнього контролю може здійснюватися на основі принципів єдності інформаційної бази, безперервності контролю, відповідальності персоналу та адаптивності системи. Такий підхід дозволяє забезпечити цілісність та ефективність контрольних механізмів. Система критеріїв оцінки ефективності внутрішнього контролю з позиції облікового та податкового аспектів має включати кількісні та якісні індикатори результативності контрольних процедур.

В умовах цифрової економіки формування цілей системи внутрішнього контролю має ґрунтуватися на принципах стратегічної орієнтованості, ризик-орієнтованого підходу, інтегрованості контрольних функцій у бізнес-процеси та адаптивності до змін зовнішнього середовища.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку полягають у розробці практичних механізмів імплементації запропонованих підходів у діяльність підприємств різних галузей та масштабів, зокрема: створення галузевих методик формування цілей внутрішнього контролю з урахуванням специфіки діяльності підприємств; дослідження впливу цифрових технологій на трансформацію контрольних механізмів та адаптація методології контролю до умов цифрової економіки; розвиток інструментарію оцінки ефективності системи внутрішнього контролю на основі сучасних інформаційних технологій та аналітичних моделей.

Список використаних джерел:

1. Онищенко В., Марінова В. Внутрішній контроль як фактор ефективності інформаційної системи бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-60>
2. Довжик О. Вплив внутрішнього контролю на якість облікової інформації. *Економічні горизонти*. 2023. № 1(23). С. 35–42. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.272838](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.272838)
3. Ключ, Ю. І., Ізболдіна, А. В. Теоретичне обґрунтування організації внутрішнього контролю суб'єктів господарювання. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. № 2–3 (70–71). С. 118–128. DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.2-3\(70-71\).2019.118-128](https://doi.org/10.33987/vsed.2-3(70-71).2019.118-128)
4. Савченко Р. О., Савченко Н. М., Дем'янюк І. В. Внутрішній контроль: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7288>
5. Сакун, А. Внутрішній контроль в системі інформаційного забезпечення потреб управління підприємства. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2024. № 41(185). С. 107–116. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.01.2024.010>
6. Мулик Я. І. Методичні та організаційні підходи до системи внутрішнього контролю на підприємстві. *Агросвіт*. 2020. № 17–18. С. 28–38. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.17-18.28>
7. Кудріна, О., Божкова, В. Формування внутрішнього інтегрованого контролю при управлінні ризиками промислових підприємств. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 7 (07). С. 86–91. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.7-14>
8. Шерстюк, О., Волошина, О. Ідентифікаційні ознаки ризику неефективності системи внутрішнього контролю. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 18. 245–255. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.28>
9. Каменська Т. О., Редько О. Ю. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 375 с

References:

1. Onyshchenko V., Marinova V. (2022) *Vnutrishnii kontrol yak faktor efektyvnosti informatsiinoi systemy bukhgalterskoho obliku* [Internal control as a factor of accounting information system efficiency]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-60> (in Ukrainian)
2. Dovzhik O. (2023) Influence of internal control on accounting information quality. *Ekonomiczni horyzonty – Economic Horizons*, no. 1(23), pp. 35–42. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.272838](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.272838)
3. Klius Yu. I., Izhboldina A. V. (2019) *Teoretychne obgruntuvannia orhanizatsii vnutrishnoho kontroliu subiektiv hospodariuvannia* [Theoretical substantiation of internal control organization of business entities]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen. Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet – Bulletin of Socio-Economic Research*, no. 2–3 (70–71), pp. 118–128. DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.2-3\(70-71\).2019.118-128](https://doi.org/10.33987/vsed.2-3(70-71).2019.118-128) (in Ukrainian)

4. Savchenko R. O., Savchenko N. M., Demianiuk I. V. (2019) *Vnutrishnii kontrol: problemy ta perspektyvy* [Internal control: problems and prospects]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, no. 9. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7288> (in Ukrainian)
5. Sakun A. (2024) *Vnutrishnii kontrol v systemi informatsiinoho zabezpechennia potreb upravlinnia pidpriemstva* [Internal control in the information support system for enterprise management needs]. *Scientific Collection "InterConf+",* no. 41(185), pp. 107–116. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.01.2024.010> (in Ukrainian)
6. Mulyk Ya. I. (2020) *Metodychni ta orhanizatsiini pidkhody do systemy vnutrishnoho kontroliu na pidpriemstvi* [Methodical and organizational approaches to the internal control system at the enterprise]. *Ahrosvit – AgroWorld*, no. 17–18, pp. 28–38. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.17-18.28> (in Ukrainian)
7. Kudrina O., Bozhkova V. (2023) *Formuvannia vnutrishnoho integrovanoho kontroliu pry upravlinni ryzykamy promyslovykh pidpriemstv* [Formation of internal integrated control in risk management of industrial enterprises]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital Economy and Economic Security*, no. 7(07), pp. 86–91. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.7-14> (in Ukrainian)
8. Sherstiuk O., Voloshyna O. (2023) *Identyfikatsiinoznaky ryzykune efektyvnosti systemy vnutrishnoho kontroliu* [Identification signs of the risk of inefficiency of the internal control system]. *Tavriiskyi naukovi visnyk. Seriya: Ekonomika – Taurian Scientific Bulletin. Series: Economics*, no. 18, pp. 245–255. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.28> (in Ukrainian)
9. Kamenska T. O., Redko O. Yu. (2015) *Vnutrishnii kontrol i audyt v upravlinni: prakt. posib.* [Internal control and audit in management: practical guide]. Kyiv: DP «Inform.-analit. ahentstvo», 375 p. (in Ukrainian)